

Równowaga termodynamiczna

Aby mógł zaistnieć stan równowagi termodynamicznej, muszą być spełnione trzy warunki:

1. Układ musi być w **równowadze mechanicznej** tzn. ani we wnętrzu układu, ani między układem i otoczeniem nie mogą występować nierównoważone siły.
2. Układ musi się znajdować w **równowadze chemicznej**, wyrażającej się stałością masy i składu chemicznego poszczególnych faz układu.
3. Układ musi być w **równowadze termicznej**.

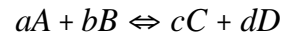

WYKŁAD 4 STATYKA

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Stała równowagi reakcji chemicznej

Dla reakcji odwracalnej:

Wyznaczyć można stałą równowagi reakcji:

$$K_c = \frac{c_C^c \cdot c_D^d}{c_A^a \cdot c_B^b}$$

Prawdziwe prawo działania mas można wyrazić poprawnie za pomocą aktywności:

$$K_a = \frac{a_C^c \cdot a_D^d}{a_A^a \cdot a_B^b}$$

Jest to **prawdziwa stała równowagi lub termodynamiczna stała równowagi** - **zależna tylko od temperatury**.

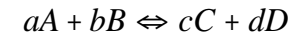
$$0 < K < \infty$$

Im większa jest wartość liczbową stałej równowagi, tym bardziej na prawo jest przesunięte położenie równowagi reakcji (przy $K = \infty$ reakcja jest nieodwracalna).

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

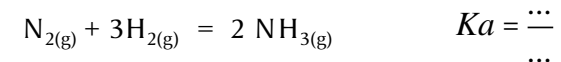
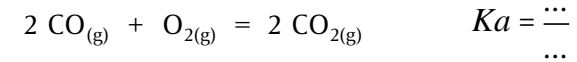
Stała równowagi reakcji chemicznej

Dla reakcji odwracalnej:

$$K_a = \frac{a_C^c \cdot a_D^d}{a_A^a \cdot a_B^b}$$

- Sposoby wyrażania stałej równowagi reakcji (np. stała ciśnieniowa, stała stężeniowa, stała dysocjacji)
- Przykłady zapisu wyrażenia na stałą równowagi dla danych reakcji odwracalnych

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Równanie izobary van't Hoffa

Jeżeli do równania entropowego: $\Delta G^\circ_T = \Delta H^\circ_T - T\Delta S^\circ_T$ podstawimy:

$$\Delta S = - \left[\frac{\partial(\Delta G)}{\partial T} \right]_p$$

To otrzymamy **równanie Gibbsa-Helmholtza**:

$$\Delta G = \Delta H + T \left[\frac{\partial(\Delta G)}{\partial T} \right]_p$$

Dzieląc to równanie przez T^2 , po przekształceniu otrzymamy:

Jeżeli to równanie zastosujemy do warunków standardowych i wstawimy wyrażenie

$$\Delta G = -RT \ln K_a, \text{ otrzymamy: } \left(\frac{\partial \ln K_a}{\partial T} \right)_p = \frac{\partial \Delta H^\circ}{RT^2}$$

Jest to równanie **izobary van't Hoffa**, które przedstawia w formie różniczkowej zależność stałej równowagi od temperatury.

Po scałkowaniu równania otrzymamy zależność:

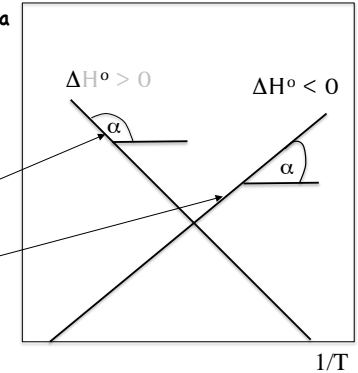
$$\ln K_a = \left(-\frac{\Delta H^\circ}{R} \right) \frac{1}{T} + const$$

Równanie izobary van't Hoffa

Zależność: $\ln K_a$ jest **liniową funkcją $1/T$** (zakładamy, że w zakresie temperatury, w którym stosujemy powyższe równanie, nie ma przemiany fazowej żadnego z reagentów).

$$\ln K_a = \left(-\frac{\Delta H^\circ}{R} \right) \frac{1}{T} + const$$

$\ln K_a$

Analizując schematyczny wykres zależności we współrzędnych $\ln K = f(1/T)$ można stwierdzić:

- $\ln K_a$ jest funkcją rosnącą T** (a tym samym funkcją malejącą $1/T$). Wówczas $\text{tg}\alpha$ jest ujemny ($90^\circ < \alpha < 180^\circ$). Jednak $\text{tg}\alpha = -\Delta H^\circ/R$, a zatem $\Delta H^\circ > 0$ (reakcja endotermiczna).
- $\ln K_a$ jest funkcją malejącą T** (a tym samym funkcją rosnącą $1/T$). Wówczas $\text{tg}\alpha$ jest dodatni ($0^\circ < \alpha < 90^\circ$), a zatem $\Delta H^\circ < 0$ (reakcja egzotermiczna).

Równanie izotermi van't Hoffa

Warunek równowagi przy $T, p = const$ określa równanie:

$$\Delta G = G_{prod} - G_{sub} = 0$$

Przedstawiając G_{prod} i G_{sub} przy pomocy potencjałów chemicznych reagentów (μ_i) oraz wykorzystując równanie Lewisa:

$$\Delta G = G_{prod} - G_{sub} = \sum n_i \mu_{i,prod} - \sum n_i \mu_{i,sub} = (c\mu_C + d\mu_D) - (a\mu_A + b\mu_B) =$$

$$(c\mu_C^0 + d\mu_D^0) - (a\mu_A^0 + b\mu_B^0) + RT[(c \ln a_C + d \ln a_D) - (a \ln a_A + b \ln a_B)]$$

otrzymujemy zależność:
$$\Delta G = \Delta G^0 + RT \Delta \ln a_i$$

a, b, c, d - współczynniki równania, μ_i - potencjały substancji, gdzie:

$$\Delta G = G^0_{prod} - G^0_{sub} = (c\mu_C^0 + d\mu_D^0) - (a\mu_A^0 + b\mu_B^0)$$

Równanie izotermi van't Hoffa

Na podstawie **równania izotermi van't Hoffa**:

$$\Delta G = \Delta G^0 + RT \Delta \ln a_i$$

po uwzględnieniu warunku równowagi ($\Delta G = 0$ przy $T, p = const$), otrzymamy zależność:

$$\Delta G^0 = -RT \Delta \ln a_{i(R)} = -RT \ln K_a$$

gdzie: $a_{i(R)}$ - aktywność reagenta „i” w warunkach równowagi reakcji.

Wyrażenie $\Delta \ln a_{i(R)}$ jest równe:

$$\Delta \ln a_{i(r)} = \ln \frac{a_{C(r)}^c \cdot a_{D(r)}^d}{a_{A(r)}^a \cdot a_{B(r)}^b}$$

Równanie izotermy van't Hoffa

Dalej wstawiając do równania ΔG° wyrażenie $-RT \ln K_a$ otrzymamy jeszcze jedną **ważną postać równania izotermy van't Hoffa**:

$$\Delta G = RT(\Delta \ln a_i - \ln K_a)$$

Warunkiem samorzutnego zachodzenia reakcji w prawo jest $\Delta G < 0$, tj.:

$$\Delta \ln a_i < \ln K_a$$

Warunkiem samorzutnego zachodzenia reakcji w lewo jest $\Delta G > 0$, czyli:

$$\Delta \ln a_i > \ln K_a$$

Warunkiem stanu równowagi będzie $\Delta G = 0$, czyli:

$$\Delta \ln a_i = \ln K_a$$

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Problem 1

Wyznaczyć stałą równowagi reakcji: $\text{Fe}_{(c)} + 1/2 \text{O}_{2(g)} = \text{FeO}_{(s)}$

w temperaturze 1873K,

mając dane:

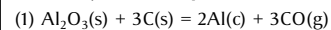
$$\Delta H_{1873}^\circ = -61960 \text{ [cal/mol] ,}$$

$$\Delta S_{1873}^\circ = 14,55 \text{ [cal/K mol].}$$

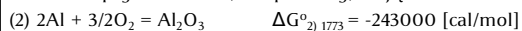
dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Problem 2

Dla reakcji (1) w temperaturze 1773K ΔG° przy różnych wartościach p_{CO} .

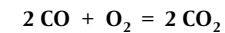
omówić wpływ ciśnienia, temperatury, mając dane:

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Przykłady pisania wyrażen na stałą równowagi

Reakcje homogeniczne w fazie gazowej

Stała równowagi wyrażona za pomocą aktywności będzie równa:

$$K_a = \frac{a_{\text{CO}_2}^2}{a_{\text{CO}}^2 \cdot a_{\text{O}_2}}$$

Przy założeniu, że ciśnienie całkowite mieszaniny jest stosunkowo niskie (czyli żaden z reagentów nie wykazuje znacznego odchylenia od prawa gazu doskonałego), aktywności reagentów możemy zastąpić (z dobrym przybliżeniem) przez ich ciśnienia cząstkowe w stanie równowagi układu.

Równanie przyjmuje postać:

$$K_a = K_p = \frac{P_{\text{CO}_2}^2}{P_{\text{CO}}^2 \cdot P_{\text{O}_2}}$$

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Przykłady pisania wyrażen na stałą równowagi

Wykorzystując *prawo Daltona*: $p_i = p \cdot x_i$, gdzie p – całkowite ciśnienie mieszaniny gazowej (w rozpatrywanym przypadku $p = p_{CO_2} + p_{CO} + p_{O_2}$), po podstawieniu do powyższego równania otrzymamy wzór na stałą równowagi wyrażoną w ułamkach molowych K_x :

$$K_p = \frac{x_{CO_2}^2 \cdot p^2}{x_{CO}^2 p^2 \cdot x_{O_2} p} = \frac{x_{CO_2}^2}{x_{CO}^2 x_{O_2}} p^{(2-3)} = K_x p^{-1}$$

ogólnie:

$$K_p = K_x p^{\Delta n}$$

gdzie: x_i – stężenia reagentów wyrażone w ułamkach molowych, Δn – suma moli gazowych produktów – suma moli gazowych substratów.

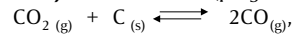
Gdy $\Delta n = 0$, to

$$K_p = K_x = K_a$$

dr hab. Beata Grabowska – Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Przykłady pisania wyrażen na stałą równowagi

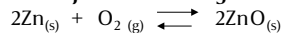
Reakcja Boudouarda (przy ciśnieniu $p = 1$ atm):

$$a_C = 1 \quad a_{CO_2} \approx p_{CO_2} \quad a_{CO} \approx p_{CO}$$

$$K_a = K_p = \frac{p_{CO(r)}^2}{p_{CO_2(r)}}$$

Reakcja utleniania cynku:

stała równowagi napisana dla temperatury poniżej 907°C (temperatura wrzenia cynku) będzie równa:

$$K_a = K_p = \frac{1}{p_{O_2}} \quad (a_{Zn} = a_{ZnO} = 1) \\ (a_{O_2} \approx p_{O_2})$$

Natomiast dla temperatury wyższej od 907°C (lecz w zakresie nie przekraczającym temperatury 2075°C, tj temperatury topnienia ZnO):

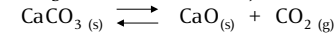
$$K_a = K_p = \frac{1}{p_{Zn}^2 p_{O_2}} \quad (a_{Zn} \approx p_{Zn}) \\ (a_{O_2} \approx p_{O_2}) \\ a_{ZnO} = 1$$

dr hab. Beata Grabowska – Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Reakcja heterogeniczna

Przy założeniu, że w zadanym zakresie T i p aktywności reagentów gazowych równe są w przybliżeniu ich ciśnieniom cząstkowym oraz że reagenty skondensowane tworzą w przybliżeniu roztwór doskonały ($a_i = x_i$), stałą równowagi reakcji heterogenicznej możemy wyrazić w przybliżeniu przy pomocy ciśnień cząstkowych reagentów gazowych, oraz ułamków molowych reagentów skondensowanych (aktywności reagentów skondensowanych w stanie czystym przyjmujemy za równe jedności).

Przykładowo, dla reakcji:

gdzie: g – faza gazowa; s – faza skondensowana

$$K_a = \frac{a_{CaO} \cdot a_{CO_2}}{a_{CaCO_3}}$$

Przyjmując $CaCO_3$ i CaO jako fazy czyste i zakładając doskonałe w przybliżeniu zachowanie się CO_2 , otrzymamy:

$$a_{CaO} = a_{CaCO_3} = 1 \quad \text{oraz} \quad a_{CO_2} \approx p_{CO_2}$$

$$\text{zatem: } K_a = K_p = p_{CO_2}$$

dr hab. Beata Grabowska – Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Związek między standardową molową entalpią swobodną ΔG° a stałą równowagi K_a

Podstawowe równanie określające ten związek ma postać: $\Delta G^\circ = -RT \ln K_a$

Na podstawie powyższej zależności można rozróżnić trzy charakterystyczne przypadki:

Pierwszy:

$\Delta G^\circ < 0$, wówczas $\ln K_a > 0$ i $K_a \gg 1$

W tym przypadku równowaga reakcji jest silnie przesunięta w prawo; w skrajnych przypadkach możemy wówczas daną reakcję traktować jako zachodzącą praktycznie do końca (w aspekcie termodynamicznym).

Uwaga: w pierwszym przypadku produkty utworzone w wyniku np. reakcji syntezy możemy uważać za termodynamicznie trwałe, w przeciwieństwie do przypadku drugiego.

dr hab. Beata Grabowska – Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Związek między standardową molową entalpią swobodną ΔG° a stałą równowagi K_a

Podstawowe równanie określające ten związek ma postać: $\Delta G^\circ = -RT \ln K_a$

Na podstawie powyższej zależności można rozróżnić trzy charakterystyczne przypadki:

Drugi:

$\Delta G^\circ > 0$, wówczas $\ln K_a < 0$ i $K_a \ll 1$

Położenie równowagi takiej reakcji jest silnie przesunięte w lewo (w skrajnych przypadkach możemy przyjąć, że reakcja w prawo praktycznie nie zachodzi, lub że zachodzi z bardzo małą wydajnością).

Uwaga: w pierwszym przypadku produkty utworzone w wyniku np. reakcji syntezy możemy uważać za termodynamicznie trwałe, w przeciwieństwie do przypadku drugiego.

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Związek między standardową molową entalpią swobodną ΔG° a stałą równowagi K_a

Podstawowe równanie określające ten związek ma postać: $\Delta G^\circ = -RT \ln K_a$

Na podstawie powyższej zależności można rozróżnić trzy charakterystyczne przypadki:

Trzeci:

$\Delta G^\circ \approx 0$, wówczas $\ln K_a \approx 0$ i $K_a \approx 1$

Przypadek ten odpowiada sytuacji, w której w stanie równowagi zarówno stężenia produktów jak i substratów są dość znaczne, co oznacza, że reakcja praktycznie nie zachodzi do końca w żadnym kierunku - jest więc w rozpatrywanych warunkach reakcją termodynamicznie odwracalną.

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Prawo przesunięć równowagi

Reguła Le Chateliera (reguła przekory) przedstawia w sposób jakościowy zachowanie się układu znajdującego się w stanie równowagi termodynamicznej - określa wpływ zmiany któregoś z parametrów wyznaczających stan równowagi np. stężenia, ciśnienia lub temperatury na kierunek jej przesunięcia

H. L. Le Chatelier
1850- 1936

Jeżeli na układ znajdujący się w równowadze wywrzemy jakiś nacisk (tj. zmienimy któryś z parametrów intensywnych wyznaczających aktualne położenie równowagi w układzie), to nastąpi przesunięcie położenia równowagi w kierunku odpowiadającym częściowemu zniwelowaniu wywołanej zmiany.

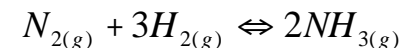
W praktycznych zastosowaniach powyższej reguły rozróżnia się właściwie trzy przypadki: ciśnienia, temperatury, stężenia.

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Wpływ zmiany ciśnienia

Zwiększenie ciśnienia wywieranego na układ powoduje przesunięcie równowagi w kierunku zmniejszenia objętości (przez co układ jakby przeciwstawia się wzrostowi ciśnienia).

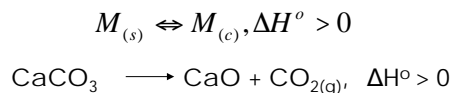
W stanie nowej równowagi osiągniętej przez układ ciśnienie będzie nieco mniejsze niż w chwili wprowadzenia powyższej zmiany).

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Wpływ zmiany temperatury

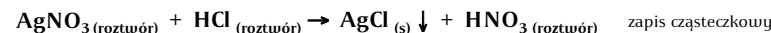
Podwyższenie temperatury powoduje przesunięcie równowagi układu w kierunku endotermicznego przebiegu danego procesu (pochłonięcie pewnej ilości ciepła przez proces endotermiczny, jakby powstrzymuje wzrost temperatury, który nastąpiłby, gdyby nie było wspomnianego wyżej przesunięcia równowagi).

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Wpływ zmiany stężenia

Zwiększenie stężenia (ściślej aktywności) jednego z reagentów układu znajdującego się w równowadze powoduje przesunięcie równowagi reakcji w takim kierunku, w którym następuje zużycie danego reagenta (ściślej zmniejszenie jego aktywności) - oczywiście efekt przeciwny wywoła zmniejszenie stężenia któregoś z reagentów. Ważną konsekwencją powyższego wpływu zmiany stężenia któregoś z reagentów na położenie równowagi jest zachodzenie reakcji praktycznie do końca, w przypadku gdy produkty opuszczają środowisko reakcji, bowiem następuje wówczas, zgodnie z regułą Le Chateliera, ciągłe przesuwanie się równowagi w prawo (tj. w kierunku zapisu równania reakcji)

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

	Stężenie reagentów	Temperatura	Ciśnienie (reakcje w fazie gazowej, w stałej objętości)
Przesunięcie równowagi w prawo (wzrost stężenia produktów)	<ul style="list-style-type: none"> ➢ dodatek substratu ➢ usuwanie produktu 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ obniżenie temp. w reakcji egzo- ➢ podwyższenie temp. w reakcji endo- 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ wzrost p dla $V_s > V_p$ ➢ spadek p dla $V_s < V_p$ ➢ p nie wpływa na równowagę procesu dla $V_s = V_p$
Przesunięcie równowagi w lewo (wzrost stężenia substratów)	<ul style="list-style-type: none"> ➢ dodatek produktu ➢ usuwanie substratu 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ podwyższenie temp. w reakcji egzo- ➢ obniżenie temp. w reakcji endo- 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ spadek p dla $V_s > V_p$ ➢ wzrost p dla $V_s < V_p$ ➢ p nie wpływa na równowagę procesu dla $V_s = V_p$

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

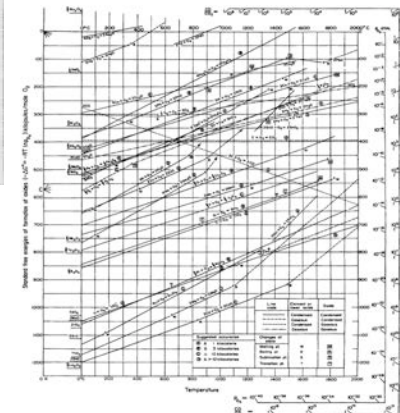
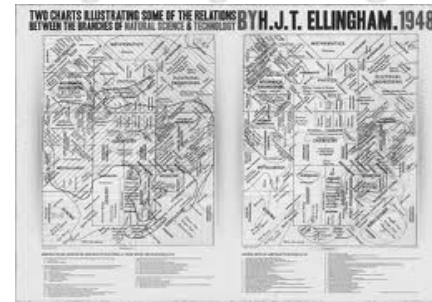
Problem 3

W którą stronę przesunie się równowaga reakcji:
 $\text{N}_2 + \text{O}_2 = 2\text{NO} \quad \Delta H = 90,37 \text{ kJ/mol}$

- Jeżeli:
- zwiększy się stężenie tlenu
  - zmniejszy się stężenie azotu
  - zmniejszy się stężenie tlenku azotu
  - ogrzeje się układ
  - zmniejszy się ciśnienie?

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Wykresy Ellinghama-Richardsona

S. K. Bose, S. Roy: Principles of Metallurgical Thermodynamics, Universities Press 2014.

Obliczenia termodynamiczne

Wykresy zależności $\Delta G = f(T)$
Skale półlogarytmiczne

WYKORZYSTANIE WYKRESÓW E-R:

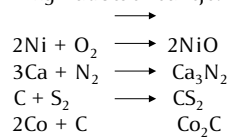
$$\Delta G = f(T)$$

Wykresy E-R pozwalają na stosunkowo łatwe i szybkie określenie własności termodynamicznych dla prostych związków:

- Tlenków
- Azotków
- Siarczków
- Chlorków

głównie metali, w szczególności ich trwałości termodynamicznej i prężności rozkładowej w danej temperaturze.

Przykładowe reakcje:

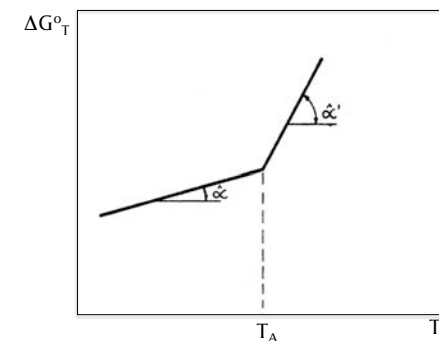
Zmiany kąta nachylenia wykresu

Przebieg zależności $\Delta G = f(T)$ spowodowana przemianą fazową substratu A.

Podczas **przemiany fazowej** jednego z reagentów musi nastąpić zmiana przyrostu entropii ($-\Delta S$)

$$\left[\frac{\partial \Delta G^\circ}{\partial T} \right]_p = -\Delta S^\circ_T = \text{tg } \alpha$$

Jeśli przemiana fazowa dotyczy tylko substratu (A)
to $\alpha' > \alpha$ gdyż $\Delta S^\circ' < \Delta S^\circ$

$$\Delta S^\circ' = \Delta S^\circ - \lambda_A/T_A$$

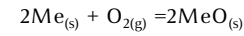
WYKORZYSTANIE WYKRESÓW E-R:

$$\Delta G = f(T)$$

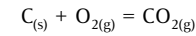
Istotne znaczenie dla oceny i porównania powinowactwa termodynamicznego reakcji między różnymi pierwiastkami A i B mają:

- Uszeregowanie następnstwa wartości standardowej entalpii swobodnej reakcji syntezy w rozpatrywanej temperaturze; dobór odpowiedniego reduktora (odtleniacza) w technologiach metalurgicznych.
- Określenie wpływu temperatury na wartość liczbową standardowej entalpii swobodnej reakcji syntezy; kierunek nachylenia prostoliniowych odcinków wykresów, obrazujących zależność standardowej entalpii swobodnej od temperatury, jest prawie dla wszystkich reakcji taki, że linie wznoszące.

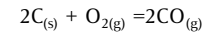
Zmiany kąta nachylenia wykresu

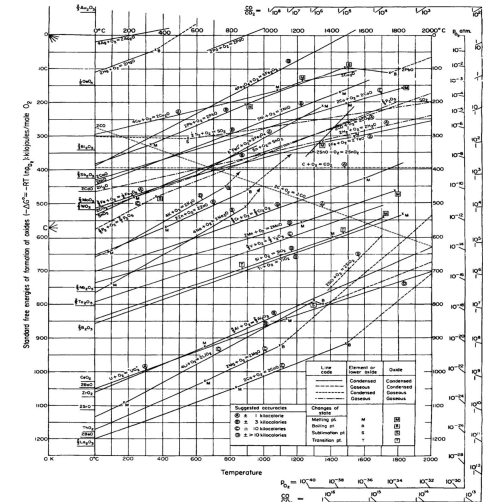
Entropia substratów wyższa, współczynnik kierunkowy prostej dodatni ($< 90^\circ$)

Entropia substratów i produktów w przybliżeniu równa, współczynnik kierunkowy = 0, funkcja stała

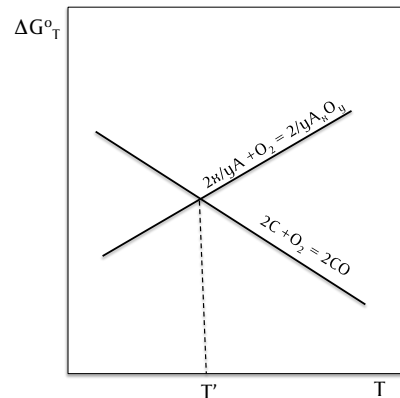
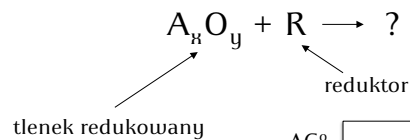

Entropia produktów wyższa, współczynnik kierunkowy prostej ujemny ($> 90^\circ$)

S. K. Bose, S. Roy: Principles of Metallurgical Thermodynamics, Universities Press 2014.

REDUKCJA TLENKU

Czy możliwa jest redukcja tlenku w danych warunkach?

Problem 4

Powyżej jakiej temperatury węgiel może redukować (przy $p_{CO} = 1 \text{ atm}$) tlenek chromu (III).

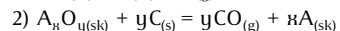
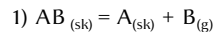
Napisać odpowiednie równanie reakcji redukcji. Odpowiedź uzasadnić na podstawie Wykresów E-R.

Wpływ ciśnienia

Rozpatrywany układ: $A / O_2 / A_xO_y$

Reakcje:

Obniżenie ciśnienia, przy $T = \text{const}$, spowoduje, że maleje ΔG (wzrost powinowactwa chemicznego).

W związku z tym istnieje możliwość łatwiejszego rozkładu termicznego związku AB przy obniżonym ciśnieniu (np. metalurgiczne procesy próżniowe), a więc i redukcji związku A z związku AB.

Obniżenie ciśnienia powoduje również łatwiejszą redukcję (przy niższej temperaturze) tlenków metali za pomocą węgla.

Należy obliczyć poprawkę liczbowej entalpii swobodnej reakcji.

$$\Delta G = \Delta G^\circ + RT(\ln p)\Delta n_{i(g)}$$

$$\left[\frac{\partial(\Delta G)}{\partial p} \right]_T > 0$$

Wpływ występowania reagentów w roztworze

W przypadku kiedy jeden lub kilka reagentów biorących udział w rozpatrywanych reakcjach występuje w roztworze, obliczenie ΔG° reakcji w dowolnej temperaturze wymaga:

- ✓ obliczenia ΔG°_T , wartości standardowej entalpii reakcji, kiedy to aktywności wszystkich reagentów $a_{i(R)} = 1$;
  - ✓ obliczenia poprawki związanej z uwzględnieniem zmiany entalpii swobodnej reakcji gdy $a_{i(R)} \neq 1$;
- Poprawka z równania izotermi Van't Hoffa:

$$\Delta G = \Delta G^\circ + RT\Delta \ln a_i$$

Występowanie w roztworze produktów obniży wartość ΔG , a więc **wzrost powinowactwa termodynamicznego reakcji**.

SKALE LOGARYTMICZNE

Wykresy zależności $\Delta G = f(T)$ opracowane przez Ellinghama uzupełnił Richardson skalami półlogarytmicznymi.

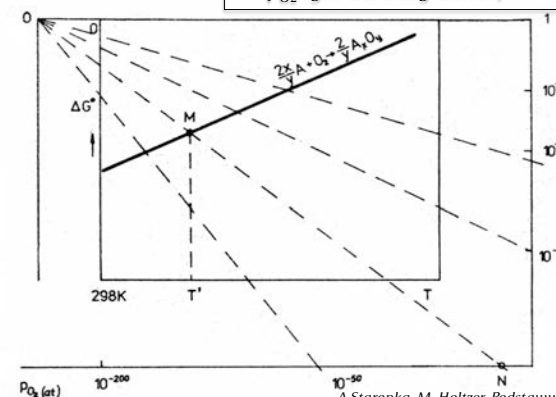
Ocena i porównanie powinowactwa termodynamicznego reakcji między pierwiastkami A i B:

1. p_{O_2} Prężność dysocjacji związku A_xB_y w danej temperaturze, np. w przypadkach tlenków p_{O_2} odpowiadające równowadze reakcji dysocjacji (rozkładu);
2. $\frac{p_{RB(g)}}{p_{R(g)}}$ Dla reakcji typu $A_xB_y + R_{(g)} = xA + yRB_{(g)}$ odpowiadający równowadze w danej temperaturze T stosunek ciśnień.

Skala $\log p_{O_2 \text{ r6w}} = f(T)$

$$\log p_{O_2 \text{ (r6w)}} = f(T)$$

Określa prężność dysocjacji tlenku, daje możliwość oceny trwałości tlenku w danej temperaturze (im mniejsza wartość p_{O_2} tym trwalszy tlenek)

A. Staronka, M. Holtzer, Podstawy Fizykochemii procesów metalurgicznych i odlewniczych, Wyd. AGH, 1988

Skala log $p_{O_2(rów)} = f(T)$

- Im niższa wartość prężności rozkładowej, tym trwalszy jest dany tlenek w rozpatrywanej temperaturze (tym większe jest standardowe powinowactwo chemiczne danego pierwiastka A do tlenu w tej temperaturze);
- ΔG_T jest to zmiana entalpii swobodnej, towarzysząca zmianie ciśnienia cząstkowego tlenu z wartości początkowej 1 atm. Do wartości końcowej p_{O_2} w temperaturze T.

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

Skale log ... = f(T):

$$\log \frac{p_{H_2(rów)}}{p_{H_2O}} = f(T)$$

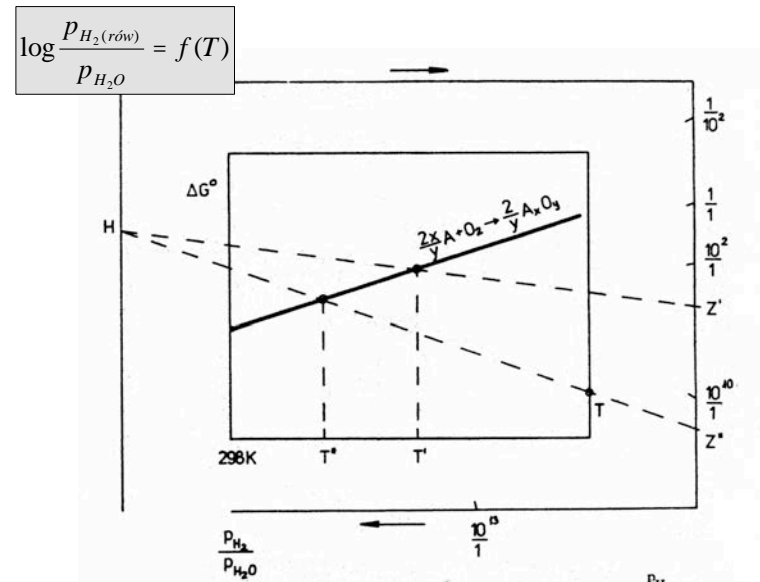
$$\log \frac{p_{CO(rów)}}{p_{CO_2(rów)}} = f(T)$$

- Pozwalają określić termodynamiczną podatność tlenu na redukcję H_2 lub CO i minimalną zawartość odpowiednio H_2 i CO.
- W mieszaninie, aby reakcja mogła przebiegać (na początku reakcji działamy czystym reduktorem, w miarę postępu reakcji przybywa produktów, można określić do jakiej wartości reakcja będzie zachodzić.

Problem 5

Określić (graficznie) na podstawie wykresów E- R prężność rozkładową tlenu krzemu (IV) w temp. 873°C.

dr hab. Beata Grabowska - Katedra Inżynierii Procesów Odlewniczych, WO AGH

A.Staronka, M. Holtzer, Podstawy Fizykochemii procesów metalurgicznych i odlewniczych, Wyd. AGH, 1988

WYKORZYSTANIE WYKRESÓW E-R:

1. Obliczenie ΔG° dla reakcji $A + B = AB$ (liczonej na 1 mol reagenta B);
2. Określenie czy możliwa jest redukcja pierwiastka A ze związku AB przez inny pierwiastek czy związek (im mniejsza wartość ΔG° tym łatwiej przebiega reakcja o kierunku zgodnym z jej zapisem);
3. Określenie trwałości termodynamicznej związku, prężności rozkładowej;
4. Obliczenia oparte na wartościach odczytanych z wykresów mają charakter przybliżony;
5. Na podstawie obliczeń termodynamicznych wykonanych na wykresach, nie można wyciągać żadnych wniosków odnośnie kinetyki procesu.

Literatura

- [1] K. Pigoń, Z. Ruziewicz: Chemia Fizyczna, PWN, Warszawa 2014.
- [2] A. Staronka. Chemia fizyczna. Wyd. AGH 1994 (i dalsze wydania).
- [3] S. K. Bose, S. Roy: Principles of Metallurgical Thermodynamics, Universities Press 2014.
- [4] E. Brian Smith: Basic chemical thermodynamics, Imperial College Press, 2014.
- [5] A. Staronka, M. Holtzer, Podstawy Fizykochemii procesów metalurgicznych i odlewniczych, Wyd. AGH, 1988.

koniec